

Rekonstrukce (Prameny k procesu s Miladou Horákovou a jejími druhy)

Petr Blažek

V červenci 2005 vzbudilo mezi účastníky Letní filmové školy v Uherském Hradišti velký zájem první veřejné promítání sedmihodinového fragmentu filmového záznamu smutně proslulého soudního procesu s Miladou Horákovou a dalšími osobami. Diváci se v zaplněném kinosále přenesli o pětadesát let nazpět do pankrácké soudní síně a sledovali otřesnou divadelní frašku, na jejímž konci soud 8. června 1950 vynesl nad čtyřmi obžalovanými rozsudek smrti a dalších pět odsouzených poslal na dlouhé roky do vězení.¹ Filmové záběry komentovali a zákulisí přípravy, provedení a hodnocení procesu přiblížili režisér Martin Vadas a historici Zora Dvořáková, Petr Blažek, Petr Cajthaml, Petr Halla a Petr Koura. S krátkou osobní vzpomínkou na Jana Buchala, ve zmíněném procesu odsouzeného k trestu smrti, vystoupil ředitel Národního filmového archivu Vladimír Opěla, který se svými spolupracovníky technicky připravil filmový záznam pro promítání.² Příznivý ohlas diváků, mezi nimiž byli vedle několika bývalých politických vězňů také děti odsouzených (paní Eva Jourová, rozená Nestávalová, a paní Marta Jurková, rozená Přeučilová), byl pro organizátory promítání důležitým motivem pro rozhodnutí pokračovat v přípravě rekonstrukce celého procesu.³ Základním předpokladem je pochopitelně shromáždit, přepsat a porovnat všechny dostupné prameny. V tomto článku chce autor alespoň stručně shrnout dosavadní stav výzkumu pramenů k vlastní podobě procesu, která je vedle zmíněného filmového fragmentu zachycena ještě v řadě dalších pramenů různého typu a výpovědní hodnoty.⁴ Jejich komparace umožňuje vedle zmíněné rekonstrukce také ukázat dobovou manipulaci organizátorů procesu. Přestože byli všichni obžalovaní a svědci donuceni

1 Po tomto procesu se ve většině krajů uskutečnilo dalších 35 „okrajových“ soudních procesů: „*Státní prokuratura obžalovala celkem 639 osob, Státní soud vynesl 10 rozsudků smrti, 48 trestů těžkého žaláře na doživotí a další tresty na svobodě v celkové výměře 7 850 let. Byly uloženy peněžité tresty ve výši 12 145 000 Kč a vyslovena konfiskace celého majetku téměř u všech odsouzených. Zproštěno bylo 21 obžalovaných a u dvou osob bylo trestní řízení vyloučeno za účelem dalšího šetření.*“ Srov. Zpráva ministerstva, in: KAPLAN, Karel: *Největší politický proces. „M. Horáková a spol.“*. ÚSD AV ČR – Doplněk, Praha – Brno 1995, s. 314.

2 Srov. SPÁČILOVÁ, Mirka: *Pět hodin soudu s Miladou Horákovou*, in: *MF Dnes*, 22. 7. 2005; ZÍDEK, Petr: *O morální morálce historická lekce*, in: *Lidové noviny*, 8. 6. 2006.

3 Režisér Martin Vadas připravil pro zasedání vlády projekt, který má veřejnosti zpřístupnit dochované archivní materiály formou rekonstrukce celého procesu. Současně inicioval přípravu jejich prohlášení za národní kulturní památku. Srov. NAVARA, Luděk: *Bude film o Miladě Horákové národní památkou?*, in: *MF Dnes*, 3. 3. 2006.

4 Prameny k vyšetřování, přípravě a hodnocení procesu ponecháme v tomto příspěvku stranou pozornosti. Srov. poznámku autora ke knize Jaroslava Boučka publikovanou v tomto čísle *Sborníku Archivu MV* (s. 358–359).

učit se odpovědi podle předem připraveného a vykonstruovaného scénáře, nebyl sovětský model „otázkových protokolů“ u soudu nakonec zcela dodržen – publikované rozhlasové pořady a vydaná brožura proto obsahovaly řadu cenzurních zásahů. Ze stejného důvodu také nebyl využit filmový záznam, z něhož měl být podle původních představ organizátorů vytvořen propagandistický snímek. V příloze je publikována malá ukázka z připravované srovnávací tabulky, v níž budou zachyceny všechny dostupné varianty záznamu procesu.⁵

Audiovizuální prameny

Filmový záznam se dochoval v Národním filmovém archivu. Je to ve skutečnosti pouze sedmihodinový fragment, který pokrývá přibližně 12 % celkové délky procesu. Jedná se o nesestříhané denní práce, které byly odloženy krátce po natočení a až do počátku 90. let nebyly až na malé sekvence veřejně využity. V některých místech také neodpovídá zvuk obrazu, na jiných je dochován pouze obraz a naopak u některých pouze zvuk. V původní verzi navíc nebyly filmové záznamy synchronizovány a chronologicky uspořádány.⁶

V archivu Českého rozhlasu se zachoval rozsáhlý zvukový soubor. Jedná se o více než osmihodinový záznam (celkem 494 minut) dobových rozhlasových pořadů, které Československý rozhlas v roce 1950 vysílal k soudnímu procesu a od této doby již nebyly nikdy jako celek vysílány. Ačkoliv se řada pamětníků dodnes domnívá, že z rozhlasového přijímače slyšeli autentický přenos soudního procesu, ve skutečnosti se jedná o upravený záznam. Z původní nahrávky byla pečlivě vystřížena řada nepohodlných pasáží, některé byly parafrázovány moderátorem a vysílání bylo proloženo řadou nenávistných útoků proti obžalovaným. Nebyly například vysílány závěrečné řeči obžalovaných, bezprostředně po záznamu byly pásky odneseny náměstkovi ministra spravedlnosti Karlu Klosovi a uloženy do archivu, kde zůstaly až do 4. listopadu 2005, kdy je režisér Martin Vadas spolu s pracovníky Národního archivu odnesli do Českého rozhlasu, kde byly přehrány na CD nosiče. Dokument Marka Janáče o nálezů těchto tří magnetofonových pásek odvysílal Český rozhlas 17. listopadu 2005.⁷

Písemné prameny

Český rozhlas se po velkém ohlasu posluchačů rozhodl podpořit projekt režiséra Martina Vadase a nechal přepsat vedle zmíněných audiovizuálních pramenů také

---

5 Celkový rozsah tabulek odhaduje dokumentarista Martin Janáč, který koordinuje přepisy pramenů, přibližně na více než 2 000 normostran.

6 Na počátku roku 2006 byly v Národním filmovém archivu dokončeny synchronizace, chronologické řazení sekvencí a laboratorní práce při přípravě filmové kopie. Blíže k historii filmového záznamu VADAS, Martin: *Záměr zpřístupnění „Procesu s vedením záškodnického centra spiknutí proti republice se skupinou dr. Milady Horákové 1950“*, In: *Masarykův lid*, roč. 12, č. 1 (duben 2006), s. 9.

7 Srov. NAVARA, Luděk: *Horákovou proces nezlomil*, In: *MF Dnes*, 19. 11. 2005, s. 3; HOMOLOVÁ, Marie: *Co opravdu řekla Milada Horáková*, In: *MF Dnes*, 26. 11. 2005, s. 4.

většinu z dochovaných písemností: okolo 1 800 stran stenozáznamu procesu⁸ a 250 stran propagandistické knihy o procesu.⁹ Marek Janáč, který z přepisů sestavuje srovnávací tabulku, připravil na základě nově objevených pramenů, vzpomínek pamětníků a komentářů historiků dvoudílný dokument o procesu, který Český rozhlas 1 – Radiožurnál odvysílal na konci května 2006.¹⁰ Dalším dochovaným souborem je „Záznam o hlavním přelíčení“, který se dochoval v tzv. Kłosově archivu. Jedná se o redakčně upravený zápis o procesu, který byl vyhotoven soudními zapisovateli.¹¹ O výpovědích obžalovaných a projevech soudců, prokurátorů a obhájců denně podrobně referoval také denní tisk, který přetiskoval také často dlouhé citáty, vzniklé patrně na základě upravené verze stenozáznamu.¹² Pokud srovnáme všechny uvedené písemné prameny, je na první pohled zřejmé, že nejvěrnější obraz poskytuje stenozáznam procesu, který je navíc v řadě případů jediným dostupným pramenem o dění v soudní síni. Na druhou stranu však z jednoduchého porovnání s přepisem rozhlasového vysílání a přepisem filmového záznamu vyplývá, že autoři stenozáznamů nezachytili zdaleka všechny výroky vystupujících osob. Jednoznačně nejvíce posunutou variantu záznamu procesu potom představuje brožura, která byla vydána krátce po procesu v nákladu 140 000 kusů. Z výpovědi obžalovaných jsou vynechány celé pasáže, jiné jsou významově změněné či dokonce zcela odlišné. Je paradoxní, že se ve skutečnosti jednalo v drtivé většině případů o vykonstruované výpovědi, které se obžalovaní a svědci učili předem podle otázkových protokolů. Důvodem odchylek ovšem nebyla jen neochota či dokonce odpor obžalovaných, ale také nedostatek času k přípravě. Cílem tvůrců brožury bylo napravit tyto chyby a představit záznam procesu jako scénář epické hry, v němž jednotliví aktéři pronášejí ucelené a jednoznačné repliky, které do sebe logicky zapadají a nevzbuzují pochybnosti. Popisovaný svět členů „záškodnického centra“ nepřipouštěl podle klasického totalitního výkladu nejasné události či dokonce neodhalitelná tajemství.¹³

V příloze je pro ukázkou publikovaná srovnávací tabulka čtyř různých variant záznamu první části výpovědi Závěše Kalandry, kterou pronesl v pankrácké soudní síni 3. června 1950.¹⁴ V prvním sloupci je přepis filmového záznamu, v druhém rozhlaso-

8 Stenozáznamy procesu a jejich dobové strojopisné přepisy jsou dnes uloženy ve spisech Státní prokuratury v Národním archivu. Teprve v minulém roce byly chronologicky uspořádány a digitalizovány. Pouze záznam z jediného dne procesu (8. 6. 1950) se zachoval v originále, ostatní jsou zachovány v přepisech na nekvalitních průklepových papírech.

9 *Proces s vedením záškodnického spiknutí proti republice. Horáková a spolčníci*. Ministerstvo spravedlnosti, Praha 1950.

10 Tisková zpráva Českého rozhlasu, *Dvoudílný dokument přináší unikátní svědectví o Miladě Horákové*, Praha 26. 5. 2006.

11 V dokumentu jsou uvedena pouze jejich příjmení: Dr. Málková, Vítovcová, Dr. Karmazín, Lenárdová, Dr. Brynda.

12 BOUČEK, Jaroslav: 27. 6. 1950. *Poprava Závěše Kalandry. Česká kulturní avantgarda a KSČ*. Nakladatelství Havran, Praha 2006, s. 6.

13 Srov. zajímavou, byť v některých tvrzeních poněkud spornou interpretaci procesu jako divadelního představení. Spornost některých tvrzení vychází také ze skutečnosti, že autor vycházel z filmového záznamu, ten je však pouze fragmentem. JUST, Vladimír: *Teatralita politického procesu aneb „Horáková a spolčníci“ jako divadelní inscenace*, In: *Divadelní revue*, roč. 17, č. 1 (2006), s. 3–32.

14 Publikována je z prostorových důvodů pouze přibližně jedna pětina Kalandrových výpovědí.

vého vysílání, ve třetím stenozáznamu a v posledním přepis oficiální brožury. Ačkoliv se Kalandra v zásadě držel předem stanovené výpovědi,¹⁵ přesto se na řadě míst odchýlil od představ organizátorů procesu a dokonce si dovolil několik až ironicky laděných poznámek. Například na otázku předsedy soudu Karla Trudáka, zda měla Angličanka Mary Bakerová ještě s někým „styky“, Kalandra podle přepisů stenozáznamu, filmového záznamu a dobového rozhlasového vysílání vážným tónem pronesl: „*Měla intimní styky s Wolfgangem Salusem, který byl...*“ Když předseda opáčil, že to tak „nemyslel“, Kalandra se sice omluvil, ale hned dodal: „*Ne, to byly i politické styky, přirozeně.*“ Tímto způsobem představuje jednu z klíčových postav, která měla podle vykonstruované obžaloby zprostředkovávat předávání údajných špionážních zpráv do zahraničí. V oficiálním záznamu procesu byla tato a celá řada dalších částí Kalandrovy výpovědi vynechána.¹⁶

Přestože se o manipulaci se záznamem procesu psalo již na konci 60. let, bude možné si udělat celkový obrázek o podobě procesu teprve po přepisu nedávno objevených pramenů a po následné audiovizuální rekonstrukci. Jedním z výsledků by měla být také publikace srovnávací tabulky s přepisy všech dochovaných variant záznamů procesu. Doufejme, že se pro tento ambiciózní projekt najde podpora nejen u státních institucí, ale také ve vědeckém prostředí.

Redakční poznámka

Principy redakční úpravy přepisů, zejména audiovizuálních pramenů, jsou v současnosti předmětem diskuse a budou se jistě teprve v budoucnosti ustalovat. Autor jako historik vyšel z tradičních postupů při přípravě vědeckých edicí. Třemi tečkami v hranatých závorkách je v přepisech dobového rozhlasového vysílání a filmového záznamu naznačen střih či vynechání následujících nebo předchozích pasáží. Vykič-ník v hranatých závorkách upozorňuje na věcnou či pravopisnou chybu, v případě nejasnosti je omyl opraven v poznámce. Pokud je text umístěn do hranatých závorek, nebyl součástí zvukového záznamu či původní písemné verze. Pokud je text napsán kurzivou, jedná se buď o původní záznam, který však nebyl pronesen v soudní síni (v případě rozhlasové nahrávky jsou to například vstupy moderátora pořadů), nebo se jedná o přepis nonverbálních zvuků (ty jsou vždy v hranatých závorkách). Součástí poznámkového aparátu jsou zmíněná upozornění na chyby, stručné životopisné údaje vystupujících osob v procesu, vysvětlení zkratk či odkazy na odbornou literaturu a archivní prameny. Jako velmi obtížné se pro redakční úpravu ukázaly být přepisy pasáží, které pronesli dva Slovinci, prokurátor Juraj Vieska a soudce Karol Bedrna.

---

15 Podoba výpovědi Závise Kalandry sahá do konce listopadu 1949, kdy zatčený začal spolupracovat s vyšetřovateli. Dne 2. 12. 1949 Kalandra podepsal svou výpověď, která je příznačně nazvána „*Mé doznání*“. Obsahuje již základní konstrukci jeho údajné špionážní a protistátní činnosti. Poslední verze před soudním líčením je „*Zápis o výpovědi*“, datován je 26. dubna 1950 a má celkem 44 stran. Poprvé se zde objevuje jméno Milady Horákové, kterou Kalandra osobně neznal. AMV, V-6301/108 MV.

16 Srov. přílohu.

Zejména Vieska totiž hovořil ve skutečnosti směsicí češtiny a slovenštiny, při úpravě byl proto zvolen kompromis a ponechána jednoznačně vyslovená česká slova, naopak v případě nejasností byla volena slovenská varianta. Autor se především snažil zachovat co nejvíce autenticitu projevů jednotlivých osob, proto se rozhodl ponechat nespisovné varianty a dobový pravopisný úzus, rezignoval také na případné sjednocení názvu institucí a historických událostí.

Příloha č. 1 Srovnávací tabulka různých variant záznamu první části výpovědi Závíše Kalandry (Praha, 3. červen 1950), viz s. 204–215.

Film	Rozhlas	Stenozáznam	„Šedá kniha“ ¹
	[Moderátor:] <i>V procesu proti třinácti² velezrádcům a vyzvědačům předstoupil k výslechu při sobotním přelíčení jako poslední Závěš Kalandra.</i>	<i>(po přestávce pokračování v 15.15 hod.)</i>	VÝSLECH OBŽALOVANÉHO ZÁVIŠE KALANDRY
	[Předseda:] ³ Pokračuji v přerušném hlavním přelíčení a prosím, aby pan obžalovaný, Závěš Kalandra ⁴ předstoupil a není-li zde, aby byl předveden. Prosím. <i>[pauza 12 sekund]</i> [Předseda:] Pane obžalovaný, porozuměl jste obžalobě, která byla na vás podána?	[Předseda]: Pokračujeme v přerušném hlavní přelíčení a prosím, aby předstoupil pan obžalovaný Závěš Kalandra. (Obžalovaný předstupuje.) Pane obžalovaný, porozuměl jste obžalobě, která byla na Vás podána?	Předseda: Pokračujeme v přerušném hlavním přelíčení. Předstoupí obžalovaný Závěš Kalandra. (Obžalovaný předstupuje.) Pane obžalovaný, porozuměl jste obžalobě, která byla na vás podána.
	[Kalandra:] Ano, pane předsedo.	[Obžalovaný] [Kalandra]: Ano, pane předsedo.	Kalandra: Ano, pane předsedo.
[Předseda:] Stoupněte si, prosím, tak, aby vám bylo dobře rozumět... <i>[sustí spisem]</i> Cítíte se vinen zločinem velezrady a zločinem vyzvědačství v tom smyslu, jak jste žalován?	[Předseda:] Stoupněte si, prosím, tak, aby vám bylo dobře rozumět... <i>[sustí spisem]</i> Cítíte se vinen zločinem velezrady a zločinem vyzvědačství v tom smyslu, jak jste žalován?	[Předseda:] Cítíte se vinen zločinem velezrady a zločinem vyzvědačství v tom smyslu, jak jste žalován?	Předseda: Cítíte se vinen zločinem velezrady a zločinem vyzvědačství v tom smyslu, jak jste žalován?
[Kalandra:] Ano, pane předsedo.	[Kalandra:] Ano, pane předsedo.	[Obžalovaný] [Kalandra]: Ano, pane předsedo.	Kalandra: Ano, pane předsedo.
[Předseda:] Nejprve o vaší... vašem	[Předseda:] Nejprve o vaší... vašem	[Předseda:] Nejprve o Vašem politickém	Předseda: Nejprve o vašem politickém

¹ *Proces s vedením záškodnického spiknutí proti republice. Horáková a spoléčníci.* Ministerstvo spravedlnosti, Praha 1950, s. 131–133. Vydání oficiální záznamu procesu je podle obálky tradičně nazýváno „šedou knihou“. Pasáže z filmového a rozhlasového záznamu přepsala Lenka Novotná, pasáže z originálu stenozáznamu procesu přepsala Jitka Radkovičová a pasáže z knihy „*Proces s vedením...*“ přepsal Jaroslav Novák. Srovnávací tabulku, kterou sestavil Marek Janáč, opravil, sjednotil a opatřil poznámkovým aparátem autor. Slovenské pasáže (často se ovšem spíše jedná o „československé“ pasáže) opravil Juraj Marušiak. Všem zmíněným děkuji za pomoc. Za pomoc při kontrole přepisu a za laskavé poskytnutí kopií archivních pramenů děkuji Martinu Vadasovi. Pracovním Národního archivu a Archivu Ministerstva vnitra ČR děkuji za pomoc při studiu archivních dokumentů. Za poskytnutí souhlasu s publikací textů děkuji Národnímu filmovému ústavu, Archivu Českého rozhlasu a Národnímu archivu.

² V procesu byli obžalováni: JUDr. Milada Horáková, JUDr. Josef Nestával, JUDr. Jiří Hejda, Františka Zemínová, František Přeučil, Jan Buchal, Antonie Kleinerová, JUDr. Oldřich Pecl, Závěš Kalandra, JUDr. Zdeněk Peška, Vojtěch Dunder, JUDr. Bedřich Hostička a JUDr. Jiří Křížek.

³ Předseda: JUDr. Karel Trudák (1907–1960) – český soudce. V procesu vystupoval v roli předsedy soudu. Původně přednosta okresního soudu v Kojetíně. V roce 1950 člen senátu oddělení Státního soudu v Brně a přednosta politického prezidia Nejvyššího soudu. K osobám vystupujícím v procesu srov. DVORÁKOVÁ, Zora – DOLEŽAL, Jiří: *O Miladě Horákové a Miladě Horákové o sobě*. Klub Milady Horákové – Nakladatelství Eva Milan Nevole, Praha 2001, s. 255–306.

⁴ Závěš Kalandra (1902–1950) – český politik, novinář a historik. V procesu vystupoval v roli obžalovaného. V letech 1923–36 člen KSČ, vyloučen za kritiku zahraniční politiky SSSR a kritiku moskevských politických procesů. V roce 1925 generální sekretář Komunistické studentské frakce (Kostufra). V letech 1939–1945 vězněn v koncentračních táborech. Dne 7. 11. 1949 zatčen a ve vykonstruovaném procesu odsouzen k trestu smrti. Popraven 27. 6. 1950 na pankráckém dvoře spolu s Miladou Horákovou, Janem Buchalem a Oldřichem Peblem. AMV, H-213; AMV, 305-737-4, 6; AMV, V-6301/1, 10, 109 MV. Ke Kalandrově životním osudům a dílu blíže BURDA, Vladimír: *Přerušeny sen Závěš Kalandry*. In: KRATOCHVÍL, Antonín: *Žalují (díl 2). Vrátil slovo umlčeným*. Dolmen, Praha 1990, s. 180–192; BRABEC, Jiří: *Doslov*. In: KALANDRA, Závěš: *Intelektuál a revoluce*. Československý spisovatel, Praha 1994, s. 365–407; BOUČEK, Jaroslav: *27.6.1950. Poprava Závěš Kalandry. Česká kulturní avantgarda a KSČ*. Nakladatelství Havran, Praha 2006; BLAŽEK, Petr: „*Ludovodemokratický honorár*“. *Dopisy Ladislava Novomeského Závěši Kalandrovi*. In: *Památ národa*, roč. 3, č. 2 (2006), s. 50–56.

politickém životě. Vy jste byl nejprve redaktorem nějakého listu, ne?	politickém životě. Vy jste byl nejprve redaktorem nějakého listu, ne?	životě. Vy jste byl nejprve redaktorem nějakého listu, ne?	životě. Vy jste byl redaktorem?
[Kalandra:] Ano, pane redaktor[e]... předsedo.	[Kalandra:] Ano, pane redaktor[e]... předsedo.	[Obžalovaný] [Kalandra:] Ano, pane předsedo. Byl jsem postupně vedoucím redaktorem Rudého večerníku, Rudého práva, Halo [!] novin a Tvorby.	Kalandra: Ano, pane předsedo, byl jsem postupně redaktorem Rudého večerníku, Rudého práva, Haló novin a Tvorby.
[Předseda:] Tak.	[Předseda:] Tak.		
[Kalandra:] Byl jsem postupně vedoucím redaktorem Rudého večerníku, Rudého práva, Haló novin a Tvorby.	[Kalandra:] Byl jsem postupně vedoucím redaktorem Rudého večerníku, Rudého práva, Haló novin a Tvorby.		
[Předseda:] No, byl jste také organizován v Komunistické straně [Československa]...?	[Předseda:] No, byl jste také organizován v Komunistické straně [Československa]...?	[Předseda:] Byl jste také organizován v komunistické straně?	Předseda: Byl jste organizován v komunistické straně?
[Kalandra:] Ano, od roku 1923 do roku 1936.	[Kalandra:] Ano, od roku 1923 do roku 1936.	[Obžalovaný] [Kalandra:] Ano[,] od roku 1923 do roku 1936.	Kalandra: Ano[,] od roku 1923 do roku 1936.
	[?] Ano.		
	[Předseda:] A kdy jste byl zbaven těchto funkcí?	[Předseda:] A kdy jste byl zbaven těchto funkcí?	Předseda: A kdy jste byl zbaven svých funkcí.
	[Kalandra:] V srpnu roku 1936.	[Obžalovaný] [Kalandra:] V srpnu 1936.	Kalandra: V srpnu 1936.
	Předseda: Z jakého důvodu?	[Předseda:] Z jakého [!] důvodu?	Předseda: Z jakého důvodu?
[Kalandra:] Poněvadž jsem otevřeně vystoupil nepřátelsky proti Komunistické internacionále a Sovětskému svazu.	[Kalandra:] Poněvadž jsem otevřeně vystoupil nepřátelsky proti Komunistické internacionále a Sovětskému svazu. [...]	[Obžalovaný] [Kalandra:] Poněvadž jsem otevřeně vystoupil. [!] nepřátelsky proti komunistické internacionále a Sovětskému Svazu.	Kalandra: Poněvadž jsem nepřátelsky vystoupil proti Komunistické internacionále a Sovětskému svazu.
[Předseda:] No, a to mělo za následek?		[Předseda:] A to mělo za následek?	Předseda: A to mělo za následek?
[Kalandra:] Mé vyloučení z Komunistické strany Československa.		[Obžalovaný] [Kalandra:] Mé vyloučení z KSČ.	Kalandra: Mé vyloučení z KSČ.
[Předseda:] <i>[otáčel list]</i> V kterém roce to bylo?		[Předseda:] V kterém roce?	Předseda: V kterém roce ?
[Kalandra:] V srpnu roku 1936.		[Obžalovaný] [Kalandra:] V srpnu 1936.	Kalandra: V srpnu 1936.
[Předseda:] To jen tak...			
[Vieska ⁵ :] Tricátšest, aby bolo jasno.			
[Předseda:] Tricátšest.			

⁵ JUDr. Juraj Vieska (1913–1965) – původním jménem Weisz, československý důstojník a vojenský prokurátor. V procesu působil v roli prokurátora. Před 2. světovou válkou odešel jako sionista do Palestiny. Za války v čs. zahraničním vojsku, od r. 1945 důstojník vojenské kontrarozvědky (OBZ). Od r. 1948 náměstek vrchního vojenského prokurátora. Dne 22. 10. 1951 zatčen a v r. 1953 odsouzen za násilí vůči vyslychaným k 7 letům ztráty svobody. Propuštěn již v únoru 1955, poté vedoucím Právníckého ústavu Ministerstva spravedlnosti. Spoluautor knihy *Místní lidové soudy a zkušenosti se soudružskými soudy v jiných zemích* (Československá společnost pro šíření politických a vědeckých znalostí, Praha 1961). Podle dobového hodnocení Ministerstva spravedlnosti byl Vieska „politicky nejvyšší referent, velmi výkonný, znamenitý řečník, s velkým úspěchem absolvoval řadu velkých procesů“. Národní archiv, Klosův archiv, Situační zpráva Ministerstva spravedlnosti ve věci Direktorata, 2. 5. 1950.

[Kalandra:] Ano.			
[Předseda:] Třicetšest. Prosím, pane předsedo.			
[Bedrna ⁶ :] Pán obžalovaný Kalandra, poznali vy ste sa s obžalovaným Peclom ⁷ tiež ešte v Kostufre ⁸ ? Niepoznali ste ho?		[Přisedící] Bedrna: Pane obžalovaný, znal jste se s obžalovaným Peclm?	Přisedící: Pane obžalovaný znal jste se s obžalovaným Peclm ?
[Kalandra:] Pane předsedo [!], já jsem ho znal v té době, i před tím, i potom.		[Obžalovaný] [Kalandra]: Já jsem ho znal v té době, i předtím, i potom.	Kalandra: Znal jsem se s ním již dříve.
[Bedrna:] Poznali ste ho a viete o tom, že Pecl bol z Kostufry [...]		[Přisedící] Bedrna: A víte, že Pecl byl vyhozen z Kostufra promalversace [!]? [Obžalovaný] [Kalandra]: Ano, vím o tom.	
		[Přisedící] Bedrna: Že jste začal tu svoji kariéru s ním?	
		[Obžalovaný] [Kalandra]: Totiž, pane přisedící, jeho činy se tehdy netýkaly Kostufra. Ta ho vyloučila potom z Ústředního svazu čs. studentstva.	
[Bedrna:] [...] stanovisko zaujal vtedy, keď stě pre malverzácie bol vyhodený zo Svazu študenstva a preto vyhodený aj z Kostufry...		[Prokurátor] Vieska [!] ⁹ : Ta zpronevěra začala již spor [!] ¹⁰ ? Je to tak pane Pecele, totiž to, že vy jste to, své ostré protikomunistické stanovisko měl, když jste byl vyhozen pro malversace ze Svazu studentstva.	
[Pecl:] Ale vždyť já jsem z Kostufry vystoupil...		[Obžalovaný] Pecl: Já jsem přece vystoupil dříve, než jsem měl ty věci v Ústředním Svazu [!].	
[Vieska:] Nie je počuť, pán obžalovaný! Niebuďte tak skromný teraz. Poďte k mikrofónu.			
[Pecl:] Já jsem z Kostufry přece vystoupil dříve [ještě], než jsem měl tedy ty věci			

⁶ JUDr. Karol Bedrna (1901–?) – slovenský soudce. V procesu vystupoval v roli přisedícího soudce. Od r. 1948 náměstek předsedy Hlavního soudu v Bratislavě, poté soudce u Státního soudu v Praze. Podle dobového hodnocení Ministerstva spravedlnosti „politicky velmi vyspělý, spolehlivý, pohotový“. Národní archiv, Klosův archiv, Situační zpráva Ministerstva spravedlnosti ve věci Direktoría, 2. 5. 1950.

⁷ JUDr. Oldřich Pecl (1903–1950) – český právník a obchodník. Od r. 1923 člen a poté předsedou Komunistické studentské frakce (Kostufra), odkud vystoupil v r. 1925. Do r. 1945 majitel nevýnosného antracitového dolu „Etna“ ve Lhoticích. Dne 9. 11. 1949 byl zatčen a ve vykonstruovaném procesu odsouzen k trestu smrti. Popraven 27. 6. 1950 na pankráckém dvoře spolu s Miladou Horákovou, Janem Buchalem a Závšem Kalandrou. AMV, V-6301/9 MV.

⁸ Kostufra – Komunistická studentská frakce.

⁹ Správně Bedrna.

¹⁰ Správně patrně „skôr“ (česky dříve).

v Ústředním svazu studentstva...			
[Bedrna:] Aké tie veci... [?]			
[Vieska:] Co ste spreneveril! [?]		[Prokurátor] Dr. Vieska: Jaké ty věci? Ty podvody.	
[Pecl:] Jednalo se o dva tisíce korun.		[Obžalovaný] Pecl: Jednalo se o 2.000 Kčs.	
[Vieska:] O koľko?			
[Kalandra:] Dva tisíce.			
[Předseda:] Ano.			
[Vieska:] No vidíte, jak potom to stúplo. Dva tisíc, potom deväťdesiattisíc, no a potom ste sa už stal podnikateľom.		[Prokurátor] Vieska: Vidíte, jak to potom stoupalo: 2.000, potom 90.000 Kčs a potom jste již stal fabrikantem.	
[Bedrna:] Potom už poctivo zarábál milióny ako fabrikant.		[Přisedící] Bedrna: A to jste již vydělával miliony.	
[Předseda:] Postav[te]... posad[te] se, pane obžalovaný.			
<i>[zvonění, nalévání vody, odkašláni]</i>	[Moderátor:] <i>Tehdy vystoupil Kalandra proti politice lidové fronty na obranu republiky, proti politice semknutí všech demokratických sil na obranu proti fašistické útočnosti.</i>		
[Předseda:] [...] A přikročíme [...]	[Předseda:] [...] A přikročíme ihned pane obžalovaný k vaší vlastní trestné činnosti. Tak především jste žalován, že jste se dopustil špionáže. S kým jste ji prováděl? S kým jste se spojil k tomu...? V této činnosti?	[Předseda:] Přikročíme ihned pane obžalovaný k Vaší vlastní trestní činnosti. Tak především jste žalován, že jste se dopustil špionáže, s kým jste ji prováděl, s kým jste se k ním [!] spojil[?]	Předseda: Především jste žalován, že jste se dopustil špionáže. S kým jste ji prováděl?
	[Kalandra:] Prováděl jsem ji ve spol[ku]... ve spolku s doktorem Oldřichem Peclm a s anglickou státní příslušnicí Mary Bakerovou.	[Obžalovaný] [Kalandra]: Prováděl jsem ji ve spojení s Dr. Oldřichem Peclm a s angl[ickou] angl. [!] státní příslušnicí Mery [!] Bakerovou.	Kalandra: Prováděl jsem ji ve spojení s dr. Oldřichem Peclm a anglickou státní příslušnicí Mary Bakerovou.
	[Předseda:] Proč právě s Peclm jste se spojil?	[Předseda:] Proč právě s Peclm jste se spojil?	Předseda: Proč právě s Peclm jste se spojil?
	Kalandra:] To ovšem začalo náhodným setkáním v srpnu roku 1948. <i>[někdo kašle]</i>	[Obžalovaný] [Kalandra]: To ovšem začalo náhodným setkáním v srpnu 1948.	Kalandra: Já jsem znal Pecla již předtím. Naše protistátní činnost začala vlastně setkáním v srpnu 1948.
	[Předseda:] No jak to prosím bylo?	[Předseda:] Jak to bylo?	Předseda: Jak to bylo?
	[Kalandra:] A náhodné setkání dvou starých kamarádů, dvou starých spolužáků z téhož ústavu. <i>[v pozadí rána]</i>	[Obžalovaný] [Kalandra]: Náhodné setkání dvou starých kamarádů, spolužáků, z téhož ústavu.	
	[Předseda:] No?		

	[Kalandra:] Z tohoto... z tohoto setkání se rozvinula nejprve... nejprve... se rozvinul styk, který neměl ještě s žádnou protistátní činností nic společného, ale začátkem prosince téhož roku jsme se na jedné z těchto schůzek dohodli o tom, že a jak bychom prováděli takovou... jak jsme tehdy tomu říkali informační činnost.	[Kalandra:] Z tohoto setkání se rozvinul nejprve styk, který neměl ještě se žádnou protistátní činností nic společného ho, ale začátkem prosince téhož roku, jsme se na jedné z těchto schůzek dohodli o tom, že a jak bychom prováděli takovou, jak jsme tehdy tomu říkali informační činnost.	Kalandra: Dohodli jsme se na provádění informační činnosti, jak jsme tomu tehdy říkali.
	[Vieska:] A teraz tomu hovoríte?	[Předseda:] A nyní tomu říkáte?	Předseda: A nyní tomu říkáte?
	[Kalandra:] Špionáž, vyzvědačství.	[Obžalovaný] [Kalandra:] Špionáž, vyzvědačství.	Kalandra: Špionáž, vyzvědačství.
	[Předseda:] K tomu, abyste mohli tuto špionážní činnost provozovat, potřebovali jste nějaké spojení na toho, komu jste tyto zprávy předávali.	[Předseda:] K tomu, abyste mohli tuto špionážní činnost provozovat, potřebovali jste nějaké spojení na toho, komu jste tyto zprávy předávali.	Předseda: K tomu abyste mohli špionážní činnost provozovat potřebovali jste nějaké spojení na toho, komu byste tyto zprávy předávali ?
	[Kalandra:] Ano, pane předsedo. A o tomto spojení jsem právě věděl já.	[Obžalovaný] [Kalandra:] Ano, pane předsedo, a o tomto spojení jsem právě věděl já.	Kalandra: Ano. A toto spojení jsem měl právě já.
[Předseda:] [...]. Kdo to byl?	[Předseda:] Ano. Kdo to byl?		
[Kalandra:] To byla Mary Bakerová ¹¹ .	[Kalandra:] To byla Mary Bakerová.	[Kalandra:] Byla to Mary Bakerová.	[Kalandra:] Byla to Mary Bakerová,
[Předseda:] Jinak? Ještě lépe kdybyste nám řekli...	[Předseda:] Jinak? Ještě lépe kdybyste nám řekli...	[Předseda:] A jinak, ještě lépe?	
[Kalandra:] Ehm... Mary Bakerová byla anglická státní příslušnice, která byla v tu dobu zaměstnána u nás v Československém rozhlasu jako anglická hlasatelka. <i>[v pozadí se nesrozumitelně ozve patrně Vieska]</i>	[Kalandra:] Ehm... Mary Bakerová byla anglická státní příslušnice, která byla v tu dobu zaměstnána u nás v Československém rozhlasu jako anglická hlasatelka. <i>v pozadí se nesrozumitelně ozve patrně Vieska]</i>	[Obžalovaný] [Kalandra:] Mary Bakerová byla [anglická] státní příslušnice, která byla v té době zaměstnána u nás v Čs. rozhlasu, jako, anglická hlasatelka.	[Kalandra:] která byla v té době zaměstnána u nás v Československém rozhlasu jako anglická hlasatelka.
[Předseda:] Měla ona styky s někým prosím ještě?	[Předseda:] Měla ona styky s někým prosím ještě?	[Předseda:] Měla ještě s někým styky?	Předseda: Měla ještě nějaké styky?
[Kalandra:] Ovšem.	[Kalandra:] Ovšem.	[Obžalovaný] [Kalandra:] Ovšem.	Kalandra: Ovšem.
[Předseda:] S kým měla styky?	[Předseda:] S kým měla styky?		
[Kalandra:] Měla intimní styky s Wolfgangem Salusem ¹² , který byl...	[Kalandra:] Měla intimní styky s Wolfgangem Salusem, který byl...	[Kalandra:] Měla intimní styky s Wolfgangem [!] Salusem...	[Kalandra:] Měla styky s Wolfgangem Salusem.

¹¹ Mary (Elen) Bakerová (1920–?) – anglická novinářka. V r. 1945 přijela do Československa, kde do listopadu 1948 pracovala jako hlasatelka Československého rozhlasu v anglickém vysílání, poté do 28. 3. 1949 pracovala jako sekretářka v pražském Informačním ústředí OSN pro Československo a Jugoslávii. V říjnu 1948 údajně uzavřela v Hessensku sňatek s Wolfgangem Salusem. V r. 1949 podle výpovědi Závěše Kalandry krátce pracovala jako překladatelka u vedoucího pražské kanceláře americké tiskové agentury United Press Smithe. V červnu 1949 odešla z Československa do Mnichova, kde měla pracovat v americké okupační správě. Podle zprávy Státní bezpečnosti bydlela v r. 1953 v Západním Berlíně. AMV, H-213; AMV, V-6301/10, 109 MV; AMV, osobní svazek, arch. č. 22613 MV.

[Předseda:] Tak to nemyslím...	[Předseda:] Tak to nemyslím...		
[Kalandra:] Pardon.	[Kalandra:] Pardon.		
[Předseda:] ...já myslím ty styky, které nás zajímají.	[Předseda:] ...já myslím ty styky, které nás zajímají.	[Předseda:] Já myslím, ty styky, které nás zajímají.	
[Kalandra:] Ne, to byly i politické styky, přirozeně.	[Kalandra:] Ne, to byly i politické styky, přirozeně.	[Obžalovaný] [Kalandra]: To byly i politické styky, přirozeně.	
[Předseda:] Také politické. Ale ty styky, kterouž... kterých bylo potom využito k předávání těch špiónážních zpráv.	[Předseda:] Také politické. Ale ty styky, kterouž... kterých bylo potom využito k předávání těch špiónážních zpráv.	[Předseda:] Ale ty styky, kterých bylo potom využito k předávání špiónážních zpráv.	Předseda: Měla styky s někým dalším, kterých bylo využito k předávání špiónážních zpráv?
[Kalandra:] Ano, zde měla styk s redaktorkou United... agentury United Press Helenou Fisherovou ¹³ .	[Kalandra:] Ano, zde měla styk s redaktorkou United... agentury United Press Helenou Fisherovou.	[Obžalovaný] [Kalandra]: Zde měla styky s redaktorkou agentury ÚP. [!] ¹⁴ Helenou Fischerovou [!].	Kalandra: Ovšem, měla styky s redaktorkou United Press, Helenou Fisherovou.
[Vieska:] Prosim?	[Vieska:] Prosim?		
[Předseda:] Prosim.	[Předseda:] Prosim.		
[Vieska:] Pokiaľ viem, tá agentúra je registrovaná jako tisková, nie ako špiónážna agentúra.	[Vieska:] Pokiaľ viem, tá agentúra je registrovaná jako tisková, nie ako špiónážna agentúra.	[Prokurátor] Dr. Vieska: Ta agentura je registrovaná jako tisková a ne jako špiónážní.	Prokurátor: Ta agentura je ovšem registrovaná jako tisková a ne jako špiónážní.
[Kalandra:] Ovšem, pane prokurátore. Mluvím o tiskové agentuře.	[Kalandra:] Ovšem, pane prokurátore. Mluvím o tiskové agentuře.	[Obžalovaný] [Kalandra]: Ovšem, já mluvím o tiskové agentuře.	Kalandra: Já mluvím o tiskové agentuře.
[Vieska:] Nie, ja vám nevytýkam. Len konštatujem, že United Press je tisková agentúra a teraz [kaše] by bolo treba ozrejmiť, jak sa z tiskovej agentúry stala špiónážna agentúra.	[Vieska:] Nie, ja vám nevytýkam. Len konštatujem, že United Press je tisková agentúra a teraz [kaše] by bolo treba ozrejmiť, jak sa z tiskovej agentúry stala špiónážna agentúra. [...]	[Prokurátor] Vieska. Já to jenom říkám, abychom si to ozřejmili.	Prokurátor: Já to říkám proto, abychom si to ozřejmili.
[Kalandra:] Ano. Mám odpovědět hned na tu otázku?			
[Vieska:] No prosim! Od toho sme tu.			
[Kalandra:] Když jsme mluvili s Peclem o tom, že budeme dodávat zahraničnímu tisku... zahraničnímu tisku zprávy, které zřejmě mají za účel poškodit československé hospodářství, nevěděli jsme ještě, kam přesně tyto zprávy by[chom]...		[Obžalovaný] [Kalandra]: Když jsme mluvili s Peclem o tom, že budeme dodávat zahraničnímu tisku zprávy, které zřejmě mají za účel poškodit československé hospodářství, nevěděli jsme ještě, kam přesně tyto zprávy bychom	Kalandra: Když jsme mluvili s Peclem o tom, že budeme dodávat zprávy, které mají za účel poškodit Československé hospodářství, nevěděli jsme ještě, kam přesně tyto zprávy bychom mohli umisťovat. Já jsem věděl o Mary Bakerové

¹² Wolfgang (Václav) Salus (1909–?) – český redaktor. Do r. 1927 v KSČ, poté vyloučen, spolupracoval s Lvem Trockým. Před válkou působil v Jack London klubu. V letech 1942–45 vězněn v koncentračních táborech. Od r. 1945 zaměstnán v Československé filmu. V červnu 1948 odešel do Mnichova. AMV, 305-737-3, 5, 6; AMV, H-213; AMV, V-6301/9, 10, 109 MV; AMV, osobní svazek, arch. č. 22613 MV.

¹³ Helen Fisherová (1912–?) – americká novinářka. Za 2. světové války působila v armádě USA. V r. 1945 přijela do Československa, kde (podle výpovědi Závíše Kalandy do prosince 1948) pracovala jako redaktorka v pražské kanceláři americké tiskové agentury United Press. AMV, H-213; AMV, V-6301/9, 10, 109 MV; AMV, osobní svazek, arch. č. 22613 MV.

¹⁴ United Press.

bychom mohli umíst'ovat. Já jsem věděl jenom o existenci Mary Bakerové. A proto jsem šel ještě téhož dne večer za Mary Bakerovou a jí se přímo ptal, kam by ona takové zprávy, zprávy toho druhu, mohla dodávat. A ona mně řekla o své přítelkyni ehm... Heleně Fisherové v United Press a tím se stalo, že celá naše špionáž byla dirigoována The United Press. Že...	[Kalandra:] [...] Já jsem věděl jenom o existenci Mary Bakerové. A proto jsem šel ještě téhož dne večer za Mary Bakerovou a jí se přímo ptal, kam by ona takové zprávy, zprávy toho druhu, mohla dodávat. A ona mně řekla o své přítelkyni ehm... Heleně Fisherové v United Press a tím se stalo, že celá naše špionáž byla dirigoována The United Press. Že...	mohli umíst'ovat. Já jsem věděl jenom o existenci Mary Bakerové, a proto jsem šel ještě téhož dne večer za Mary Bakerovou a té se přímo ptal, kam by ona takové zprávy toho druhu mohla dodávat. Ona mi řekla o své přítelkyni Heleně Fischerové [!] v United Pressu a tím se stalo, že celá naše špionáž byla dirigoována přes United Press.	a proto jsem šel ještě téhož dne večer k ní a ptal jsem se, kam by ona zprávy tohoto druhu mohla dodávat. Bakerová mi řekla o své přítelkyni Heleně Fisherové z United Pressu a tak se stalo, že naše špionáž s Peclm byla dirigoována přes United Press.
[Vieska:] Nebolo to... Prosím.	[Vieska:] Nebolo to... Prosím.		
[Kalandra:] Že ovšem tam se vyskytla... vyskytl vyslovený agent CIC americké tiskové... americké tajné výzvědné služby, nám zpočátku nebylo známo. Až během našich dalších styků, to znamená asi v lednu, nebo... v každém případě začátkem roku 1949, mně to při jisté příležitosti Bakerová sdělila. Od té doby...	[Kalandra:] Že ovšem tam se vyskytla... vyskytl vyslovený agent CIC americké tiskové... americké tajné výzvědné služby, nám zpočátku nebylo známo. Až během našich dalších styků, to znamená asi v lednu, nebo... v každém případě začátkem roku 1949, mně to při jisté příležitosti Bakerová sdělila. [...]	[Kalandra:] Že ovšem tam se vyskytl vyslovený agent CIC, americké tajné výzvědné služby, nám zpočátku nebylo známo, až během našich dalších styků, to znamená v lednu nebo v každém případě začátkem roku 1949, mně to při jisté příležitosti Backerová sdělila.	
[Vieska:] ...jo, prosím, ja nebudem vás ďalej vyslychat' k veci. Len jedna vec je mi jaksi v rozporu s tým, čo som doteraz tu na Vašich protokoloch vedel. Podľa toho, ako to vidím z Vašich protokoloch, vypadala situácia tak, že správy mal Pecl.		[Prokurátor] Dr. Vieska: Já vás nebudu dále vyslychat k věci. Jedna věc ale je mi v rozporu s tím, co jsem dosud věděl z vašich protokolů. Podle Vašich protokolů vypadala situace tak, že zprávy měl Pecl	
[Kalandra:] To je spr[áva]...			
[Vieska:] A spojenie ste mal vy!		[Vieska:] a spojení jste měl vy	
[Kalandra:] To je správné, pane p[re]dsedo... prokurátore.			
[Vieska:] To bola tá firma s ručením omezeným. Human society pre pána... Hejdu. Ehm... dodatkom ku včerajšiemu rozhovoru. ¹⁵ Tedy ak to bolo? Zpočiatku... [...]		[Vieska:] – to byla ta firma s ručením omezeným – two-man-society (?) [!] ¹⁶ – pro pana Hejdu, k včerejšímu rozhovoru. Jak to bylo zpočátku?	
		[Obžalovaný] [Kalandra]: Pane prokurátore, během celého našeho spojení Pecl dodával zprávy, já jsem je předával Backerové kromě zpráv, které jsem...	[Kalandra:] Během celého našeho spojení Pecl dodával zprávy a já jsem je dával Bakerové.
		[Prokurátor] Dr. [Vieska]: Děkuji.	

¹⁵ Vieska naráží na výpověď JUDr. Jiřího Hejdy z 1. června 1950.

¹⁶ Human society.

	[Předseda:] [...] Bakerová, <i>[odkašle si]</i> pane obžalovaný, později změnila své zaměstnání, ne?	[Předseda:] Tato Backerová, pane obžalovaný, později změnila své zaměstnání.	[Kalandra:] Bakerová později změnila své zaměstnání
	[Kalandra:] Ano, [přešla]... byla, nevím, za jakých okolností, přešla z Československého rozhlasu do pražského... do československého úřadu Spojených národů. A... odtamtud byla zas... během tam... zamě[stnaná]... mně neznámých okolností vy[stoupila]... odtamtud vystoupila a stala se nakonec tlumočnicí korespondenta New York Times Schmidta [!] ¹⁷ .	[Obžalovaný] [Kalandra:] Ano, přešla – nevím, za jakých okolností – z československého rozhlasu do československého úřadu Spojených národů a i odtamtud zase za mně neznámých okolností vystoupila a stala se nakonec tlumočnicí korespondenta New York Times Smitha.	[Kalandra:] a nakonec byla tlumočnicí korespondenta New York Times Schmidta [!].
	[Vieska:] Nievietě, čo je s tým pánom Smithom?	[Prokurátor] Dr. Vieska: Nevíte, co je s tím panem Smithem?	
[Kalandra:] [...] pane prokurátore, jsem ho neviděl.	[Kalandra:] Od května... od května roku 1949, pane prokurátore, jsem ho neviděl.	[Obžalovaný] [Kalandra:] Od května 1949, pane prokurátore jsem ho neviděl.	
[Vieska:] On vtedy povedal, že pôjde do Rakúska.	[Vieska:] On vtedy povedal, že pôjde do Rakúska.	[Prokurátor] Dr. [Vieska]: On tehdy říkal, že půjde do Rakouska.	
[Kalandra:] Ano. To říkal, že pojede do Vídně...	[Kalandra:] Ano. To říkal, že pojede do Vídně...	[Obžalovaný] [Kalandra]: To říkal.	
[Vieska:] A šiel do Nemecka pred tromi dňami, keď bola zverejnená žaloba.	[Vieska:] A šiel do Nemecka pred tromi dňami, keď bola zverejnená žaloba.	[Prokurátor] Dr. [Vieska]: A šel do Nemecka před třemi dny, když byla zveřejněna žaloba.	
[Vieska:] No prosím.	[Vieska:] No prosím.		
[Bedrna:] Ešte lepšie ušiel...	[Bedrna:] Ešte lepšie ušiel...		
[Vieska:] Na čierno. Tak prosím. <i>[někdo popotahuje]</i>	[Vieska:] Na čierno. Tak prosím. <i>[někdo popotahuje]</i>		
[Předseda:] Proč právě, pane obžalovaný, jste [...]	[Předseda:] Proč právě, pane obžalovaný, jste... Jak si to vysvětlujete, že ta agentura United Press se propůjčila k tomu, že tam byli lidé a trpěla to, aby se prostřednictvím jejím dodávaly zprávy špiónážní.	[Předseda:] Pane obžalovaný, jak si to vysvětlujete, že právě ta agentura United Press se propůjčila k tomu, že tam byli lidé a trpěla to, aby se jejím prostřednictvím dodávaly špiónážní zprávy? Jak si to vysvětlujete, nebo jak nám to můžete vysvětlit?	Předseda: Jak si vysvětlujete, že právě agentura United Press se propůjčila k tomu, aby se jejím prostřednictvím dodávaly špiónážní zprávy?
	[Kalandra:] Ehm...		
	[Předseda:] Jak si to vysvětlujete? Nebo jak nám to můžete vysvětlit?		
	[Kalandra:] Já bych chtěl říct třeba	[Obžalovaný] [Kalandra]: K tomu bych	

¹⁷ Smith (?-?) – americký novinář. V roce 1949 korespondent The New York Times se sídlem ve Vídni, který dojížděl do r. 1949 do Prahy. AMV, V-6301/9, 10, 109 MV.

	všeobecně, pane předsedo, že myslím, že na... tuto otázku není možná jenom tak specifikovaná odpověď, <i>(někdo kašle)</i> protože platí zcela všeobecně, že se... že tiskové agentury zahraničních států jsou současně také vyzvědačskými centrály. To platí i zřejmě podle toho... podle našich zkušeností, podle mých zkušeností, i o United Press.	chtěl říci zcela všeobecně pane předsedo, že myslím, že na tyto otázky není možná jenom tak specifikovaná odpověď, nýbrž že platí zcela všeobecně, že tiskové agentury západních států jsou současně také vyzvědačskými centrály. To platí zřejmě podle mých zkušeností i o United Press.	Kalandra: Platí zcela všeobecně, že tiskové agentury západních států jsou současně také vyzvědačskými centrály. Podle mých zkušeností to platí také o United Pressu.
	[Předseda:] Které jste získal vy. Zde u nás, v republice. [...]	[Předseda:] Zkušeností, které jste získal vy u nás v republice.	
		[Prokurátor] Dr. Urválek ¹⁸ : Podle vašich bohatých zkušeností.	
		[Obžalovaný] [Kalandra]: Podle půlročních zkušeností.	
		[Prokurátor] Dr. Vieska: No, půlroční praxe v tom oboru je dost výtečná praxe. Pane obžalovaný, Helen Fischerová [!] byla, pokud vím, též cizinka?	Prokurátor: Helena Fisherová, byla pokud vím, též cizinka.
		[Obžalovaný] [Kalandra]: Americká státní příslušnice.	Kalandra: Americká státní příslušnice.
[Vieska:] [...] Čo bolo jej ofic[ialne]... čo bola jej oficiálna funkcia tuná?		[Prokurátor] Dr. [Vieska]: A čím se maskovala? Co byla její oficiální funkce?	
[Kalandra:] Byla redaktorkou United Press.		[Obžalovaný] [Kalandra]: Byla redaktorkou United Press.	
[Vieska:] A okrem toho? Kde je teraz prosím Vás?		[Prokurátor] Dr. [Vieska]: A kromě toho... Kde je teď, prosím vás?	
[Kalandra:] V prosinci roku 48 podle toho co mně řekla, [odjízďela]... odjela v téže funkci do Švýcarska.		[Obžalovaný] [Kalandra]: V prosinci 1948 podle toho, co mně řekla, odjela v téže funkci do Švýcarska.	
[Vieska:] Do Švýcarska. Tak teraz [utešuje]... potěšuje pánov Švýcarov. Myslím, že tam bude mať ľahšiu robotu.		[Prokurátor] Dr. [Vieska]: Tak teď potěšuje pány Švýcary. Myslím, že tam bude mít lehčí práci.	
[Předseda:] Zprávy, které získával pan	[Předseda:] [...] Zprávy, které získával pan	[Předseda:] Zprávy, které získával a vám	Předseda: Zprávy které získával a vám

¹⁸ JUDr. Josef Urválek (1910–1979) – český soudce. V procesu vystupoval v roli prokurátora. Začínal jako soudce u Okresního soudu v Českých Budějovicích. Po 2. světové válce veřejný žalobce mimořádného lidového soudu v Českých Budějovicích, od r. 1946 náměstkem generálního prokurátora v Praze. Po únoru 1948 v retribučním oddělení Ministerstva spravedlnosti a zároveň na státním zastupitelství. Od února 1949 správcem krajské prokuratury v Českých Budějovicích. Od r. 1952 postupně generálním prokurátorem, předsedou Nejvyššího soudu a ředitelem Výzkumného ústavu kriminologického. Podle dobového hodnocení Ministerstva spravedlnosti „*velmi vyspělý soudruh po stránce politické i odborné, klidný, věcný s velmi dobrým vystupováním, pohotovým. Má zkušenosti z velkých procesů, zastupoval žalobu v případě Louwers a spol., Machalka a spol.*“. Národní archiv, Klosův archiv, Situační zpráva Ministerstva spravedlnosti ve věci Direktorია, 2. 5. 1950.

obžalovaný Pecl a které vám předával, aby Vy opět jste je dal dál, byly zprávy určitého druhu. Mohl byste nám říct, jaké zprávy to byly?	obžalovaný Pecl a které vám předával, aby Vy opět jste je dal dál, byly zprávy určitého druhu. Mohl byste nám říct, jaké zprávy to byly?	předával pan obžalovaný Pecl a které jste vy opět dal dál, byly zprávy určitého druhu. Mohl byste mi říci, jaké zprávy?	odevzdával obžalovaný Pecl a které jste vy opět dával dále, byly zprávy určitého druhu. Mohl byste říci jaké zprávy?
[Kalandra:] Byly to aspoň z devadesáti...	[Kalandra:] Byly to aspoň z devadesáti...	[Obžalovaný] [Kalandra:] Byly to asi z 90 %	Kalandra: Byly to asi z 90 %
[Předseda:] Všeobecně zatím.	[Předseda:] Všeobecně zatím.		
[Kalandra:] ...aspoň z devadesáti procent hospodářské zprávy a z desíti procent zprávy politického rázu.	[Kalandra:] ...aspoň z devadesáti procent hospodářské zprávy a z desíti procent zprávy politického rázu.	[Kalandra:] hospodářské zprávy a z 10 % zprávy politického rázu.	[Kalandra:] hospodářské zprávy a z 10 % zprávy politického rázu.
[Předseda:] Účel těchto zpráv? Co jste zamýšleli těmito zprávami... způsobit, vyvolat nebo k čemu jste... tím pracovali, když jste je...	[Předseda:] Účel těchto zpráv? Co jste zamýšleli těmito zprávami... způsobit, vyvolat nebo k čemu jste... tím pracovali, když jste je...	[Předseda:] Účel těchto zpráv – co jste zamýšleli těmito zprávami způsobit, vyvolat nebo k čemu jste tím pracoval?	Předseda: Co jste zamýšleli těmito zprávami způsobit?
[Kalandra:] Zde, pane předsedo, ovšem budu muset mluvit jen sám za sebe, poněvadž je mi známo, že obžalovaný Pecl sledoval poněkud jiné cíle. Můj cíl, který já jsem při tom osobně sledoval, byl ten...	[Kalandra:] Zde, pane předsedo, ovšem budu muset mluvit jen sám za sebe, poněvadž je mi známo, že obžalovaný Pecl sledoval poněkud jiné cíle. Můj cíl, který já jsem při tom osobně sledoval, byl ten...	[Obžalovaný] [Kalandra:] Zde, pane předsedo, budu muset mluvit sám za sebe, poněvadž je mi známo, že obžalovaný Pecl sledoval poněkud jiné cíle. Cíl, který já jsem osobně sledoval, byl ten...	Kalandra: Budu mluvit sám za sebe.
[Předseda:] Že vás přerušuji. Znáte ale také cíle, které sledoval...]	[Předseda:] Že vás přerušuji. Znáte ale také cíle, které sledoval...]	[Předseda:] Znáte ale také cíle, které sledoval pan obžalovaný Pecl.	
Kalandra:] Zná. Pane předsedo.	[Kalandra:] Zná. Pane předsedo.		
[Předseda:] ...sledoval pan obžalovaný Pecl?	[Předseda:] ...sledoval pan obžalovaný Pecl?		
[Kalandra:] ...jsou mě známi.	[Kalandra:] ...jsou mě známi.	[Obžalovaný] [Kalandra:] Ano, znám.	
[Předseda:] Tak zatím o svých cílech.	[Předseda:] Tak zatím o svých cílech.	[Předseda:] Tak zatím o svých cílech.	
[Kalandra:] Ano. Mým cílem bylo napomáhat tímto způsobem utužení... k utužení diskriminační blokády ze strany západních imperialistů proti Československu, aby se tím napomáhalo vy... [znemožnit]... znemožnit další zdárný hospodářský vývoj v Československu za tím konečným cílem, aby Československo bylo... bylo... vpraveno na cestu	[Kalandra:] Ano. Mým cílem bylo napomáhat tímto způsobem utužení... k utužení diskriminační blokády ze strany západních imperialistů proti Československu, aby se tím napomáhalo vy... [znemožnit]... znemožnit další zdárný hospodářský vývoj v Československu za tím konečným cílem, aby Československo bylo... bylo... vpraveno na cestu	[Obžalovaný] [Kalandra:] Mým cílem bylo napomáhat tímto způsobem k utužení diskriminační blokády se strany západních imperialistů proti Československu, aby se tím napomáhalo znemožnit další zdárný hospodářský vývoj v Československu za tím konečným cílem, aby Československo bylo vpraveno na cestu k marshalisaci.	[Kalandra:] Mým cílem bylo napomáhat tímto způsobem k utužení diskriminační blokády se strany západních imperialistů proti Československu, aby se tím napomáhalo znemožnit další zdárný hospodářský vývoj v Československu za tím konečným cílem, aby Československo bylo donuceno na cestu k marshalisaci.

k marshallizaci.	k marshallizaci.		
[Vieska:] Pán predseda, dovolíte pri tejto príležitosti?	[Vieska:] Pán predseda, dovolíte pri tejto príležitosti?	[Prokurátor] Dr. Vieska: Pane předsedo, dovolíte při této příležitosti.	
[Předseda:] Prosím.	[Předseda:] Prosím.		
[Vieska:] Pán obžalovaný [Pecle]... ehm.. pán obžalovaný Kalandra. V tridsiatom šiestom roku, keď Váš komunistickej strana vyhodila, ste sa tvárili ako ideový odporca komunistickej strany a kritizoval ste komunistickej stranu zľava, áno?	[Vieska:] Pán obžalovaný [Pecle]... ehm... pán obžalovaný Kalandra. V tridsiatom šiestom roku, keď Váš komunistickej strana vyhodila, ste sa tvárili ako ideový odporca komunistickej strany a kritizoval ste komunistickej stranu zľava, áno?	[Vieska:] Pane obžalovaný Kalandro, v roce 1936, když vás komunistická strana vyhodila, jste se tvářil jako ideový odpůrce komunistické strany a kritizoval jste komunistickou stranu zleva, ano?	Prokurátor: V roce 1936, když vás komunistická strana vyhodila, tvářil jste se jako ideový odpůrce a kritizoval jste komunistickou stranu.
[Kalandra:] Ano, pane [prokurátore]... prokurátore.	[Kalandra:] Ano, pane [prokurátore]... prokurátore.	[Obžalovaný] [Kalandra]: Ano, pane prokurátore.	Kalandra: Ano.
[Vieska:] To bol začiatok a to je koniec.	[Vieska:] To bol začiatok a to je koniec.	[Prokurátor] Dr. [Vieska]: To byl začátek a toto je konec.	Prokurátor: To byl začátek a toto je konec.
[Kalandra:] Správne, pane prokurátore.	[Kalandra:] Správne, pane prokurátore.	[Obžalovaný] [Kalandra]: Správne, pane prokurátore.	Kalandra: Ano, pane prokurátore.
[Vieska:] Prosím. <i>[někdo kašle]</i>	[Vieska:] Prosím. <i>[někdo kašle]</i>		
[Předseda:] Byl tu ještě nějaký další důvod? Nebo účel? [...]	[Předseda:] Byl tu ještě nějaký další důvod? Nebo účel?	[Předseda]: Byl tu ještě nějaký další důvod nebo účel?	Předseda: Byl tu ještě nějaký další cíl?
	[Kalandra:] Nevěděl bych. Ze své... ze své strany nevím.	[Obžalovaný] [Kalandra]: Ze své strany nevím.	
	[Předseda:] Tak mělo to být odtržení Československa od S[vazu]... Svazu sovětských socialistických republik.	[Předseda]: Tak mělo to být odtržení Československa od Sovětského svazu.	
	[Kalandra:] No to je implikováno v tom, co jsem řekl. Marsh[allův]... přístup k Marshallovu plánu znamenal... porušení všech spojeneckých smluv se Sovětským svazem.	[Obžalovaný] [Kalandra]: To je implikováno v tom, co jsem řekl – přístup k Marshallovu plánu znamenal porušení všech spojeneckých smluv se Sovětským svazem.	Kalandra: To je v tom, co jsem řekl. Přístup k Marshallovu plánu znamenal porušení všech spojeneckých smluv se Sovětským svazem.
	[Moderátor:] <i>Dále obžalovaný Kalandra s cymbickým klidem vypovídá, jaké zprávy a kolik zpráv společně s Peclem shromáždili a předali americké výzvědné službě. Bylo jich, jak sám doznává, více než sto. Z toho několik obsáhlých svazků důležitých údajů o našem hospodářství. Americká takzvaná tisková agentura neměla vůbec zájem o zprávy novinářské, nýbrž výhradně o zprávy špionážní. Obžalovaný Kalandra se přiznává pod tíhou důkazů. Jeho společník</i>		

	<i>Pecl si totiž zakopával na své zahradě archiv odeslaných zpráv. Tento archiv celé špiónážní organizace byl odhalen.¹⁹</i>		
--	---	--	--

¹⁹ Srov. AMV, V-6301 MV, Akce „Střed“, Rekonstrukce nálezů opisů špiónážních zpráv u JUDr. Oldřicha Pecla, zakopaných na jeho zahradě v Řevnici. V uvedeném podsvazku je zachováno pět fotografií z rekonstrukce nálezu.

Příloha č. 2 O. Pecl a Z. Kalandra vypovídají u soudu 3. 6. 1950

Příloha č. 3 První strana výpovědi Z. Kalandry podle stenozáznamu procesu

5/1
/ 1519.1518 /

3.6.1950
Ka/Kalad *

/ po přestávce pokračování v 15.15 hod. /

Předs : Pokračujeme v přerušena hovorová přelíčení a prosím ,
aby předstoupil pan obžalovaný Zdeněk Kalandra . / Obžalovaný
předstoupuje ✓ pane obžalovaný, porovnáli jste obžaloba, která
byla na Vás podána ?

Obž. Ka : Ano, pane předsedo :

Předs : Říkáte se vinou složením volební a složením vysvětlit
v tom smyslu, jak jste žalován ?

Obž. Ka : Ano, pane předsedo .

Předs : Nejprve o Vašem politickém životě. Vy jste byl nejprve
redaktorem nějakého listu, ne ?

Obž. Ka : Ano, pane předsedo. Byl jsem postupně vedoucím redaktorem
Rudého věstníku, Rudého práva, Kalo novin a tvorby.

Předs : Byl jste také organizován v komunistické straně ?

Obž. Ka : Ano od roku 1923 do roku 1936 .

Předs : A kdy jste byl zbaven těchto funkcí ?

Obž. Ka : V srpnu 1936 .

Předs : S jakého důvodu ?

Obž. Ka : Poněvadž jsem otevřeně vstoupil nepřátelky proti
komunistické internacionále a Sovětskému svazu.

Předs : A to mělo za následek ?

Obž. Ka : Mé vyloučení z KSČ .

Předs : V kterém roce ?

Obž. Ka : V srpnu 1936 .

Předs : Byl jste obžalován, znal jste se s obžalovaným Peckem ?

Obž. Ka : Já jsem ho znal v té době, i předtím, i potom.

Předs. Bedrna : A víte, že Peckl byl vyhozen z Kustufra pro diver-
sace ?

Obž. Ka : Ano, vím o tom.

Předs. Bedrna : Je jste začal tu svoji kariéru s ním ?

Obž. Ka : Totiž, pane předsedí, jeho kiny se tehdy setkaly Kustru-
fra. On ho vyloučila potom z čestného svazu čs. studentstva.

Předs. Bedrna : Ta spronevře začala již spor ? Je to tak pane
Peckl, totiž to , že vy jste to, své ostré protikomunistické stanovisko
měl, když jste byl vyhozen pro diverzace ze svazu studentstva.

Obž. Peckl : Já jsem přece vystoupil dříve, než jsem měl ty věci
v čestném svazu.

Příloha č. 4 První strana výpovědi Z. Kalandry podle dobové brožury

VÝSLECH OBŽALOVANÉHO ZÁVIŠE KALANDRY

Předseda: Pokračujeme v přerušném hlavním přeličení. Předstoupí obžalovaný Závíš Kalandra.

(Obžalovaný předstupuje.)

Pane obžalovaný, porozuměl jste obžalobě, která byla na vás podána.

Kalandra: Ano, pane předsedo.

Předseda: Cítíte se vinen zločinem velezrady a zločinem vyzvědačství v tom smyslu, jak jste žalován?

Kalandra: Ano, pane předsedo.

Předseda: Nejprve o vašem politickém životě. Vy jste byl redaktorem?

Kalandra: Ano, pane předsedo, byl jsem postupně redaktorem Rudého večerníku, Rudého práva, Haló novin a Tvorby.

Předseda: Byl jste organisován v komunistické straně?

Kalandra: Ano od roku 1923 do roku 1936.

Předseda: A kdy jste byl zbaven svých funkcí.

Kalandra: V srpnu 1936.

Předseda: Z jakého důvodu?

Kalandra: Poněvadž jsem nepřátelsky vystoupil proti Komunistické internacionále a Sovětskému svazu.

Předseda: A to mělo za následek?

Kalandra: Mé vyloučení z KSČ.

Předseda: V kterém roce?

Kalandra: V srpnu 1936.

Přisedící: Pane obžalovaný znal jste se s obžalovaným Peclm?

Kalandra: Znal jsem se s ním již dříve.

Předseda: Především jste žalován, že jste se dopustil špionáže. S kým jste ji prováděl?

Kalandra: Prováděl jsem ji ve spojení s dr. Oldřichem Peclm a anglickou státní příslušnicí Mary Bakerovou.

Předseda: Proč právě s Peclm jste se spojil?

Kalandra: Já jsem znal Pecla již předtím. Naše protistátní činnost začala vlastně setkáním v srpnu 1948.

Příloha č. 5 První strana výpovědi Z. Kalandry podle zápisu ze soudního líčení

- 1115 -

129

Obž. Závěš K a l a n d r a :

Cítím se vinen dle obžaloby.

Byl jsem postupně vedoucím redaktorem Rudého Večera, Rudého Práva a Tvorby. U KSČ jsem byl organizován od r. 1923 do r. 1936 . V srpnu 1936 byl jsem zbaven funkcí ya vyloučen ze strany proto, že jsem nepřátelsky vystoupil proti komunistické internacionále a Sovětskému Svazu.

Špicnáž jsem prováděl ve společnosti s Drem Pecllem a anglické státní příslušnice Marry Backerové. V srpnu 1948 sešel jsem se náhodně s drem Pecllem a bylo to náhodné setkání dvou kamarádů z téhož ústavu. Pak jsme se stýkali scukromě a teprve začátkem prosince jsme se na jedné schůzce dchodli o společné činnosti, které jsme tehdy říkali informační, nyní lze ji označit jako špicnážní. O spojení do zahraničí jsem věděl já a sice prostřednictvím Marry Bakerové, anglické státní příslušnice, která v tu dobu byla zaměstnána jako anglická hlasatelka a stýkala se s Wolfgangem Salusem. Rovněž měla styk s redaktorkou United Press Fisherovou. Když jsem mluvil s Pecllem o tom, že budeme dodávat zahraničnímu tisku zprávy za účelem poškození zdejšího hospodářství, nevěděli jsme, kam bychom tyto zprávy měli dodávat. Vzpoměl jsem si na Bakerovou, večer jsem k ní zašel, ptal jsem se jí na věc a ona mě upozornila na svojí přítelkyni Fisherovou z United Pressu . Během celého spojení mi Pecl vždy předával zprávy a já je předával Bakerové. Víím, že Bakerová přešla později do českosl. úřadu spojených národů, pak se stala tlumočnicí korespondenta New York Times Smitha. Myslím, že platí všeobecně, že tiskové agentury zahraničních států jsou vyzvědačskými centrály a k tomuto názoru jsem dospěl v důsledku svých dvuročních zkušeností. Helen Fisherová byla anglická státní příslušnice, v prosinci téhož roku odejela do Švýcarska. Zprávy, které mi předal Dr Pecl byly z 90% hospodářské a z 10% politické-, Cíl, který podáváním těchto zpráv sledoval Dr Pecl, je mi známý.

Mým cílem bylo napomáhati utužení diskriminační blokády se strany západních imperialistů proti ČSR, aby se zmocňnil